

TOURIST ON A MISSION

Door Annemiek van Grondel / Fotografie Cooper Seykens (portret)

ANTON CORBIJN

INTERVIEW

Al ruim veertig jaar weet Anton Corbijn zich in de kijker te spelen met aansprekend, spraakmakend en recht in het hart treffend werk. En nu, op zijn bijna zestigste, is er dan de grote overzichtstentoonstelling, tegelijkertijd in twee musea. Reden voor reflectie op een krankzinnig succesvolle carrière.

Zijn leven hangt van toevalligheden aan elkaar. Sterker: dat hij toeval omarmt, is hoogstwaarschijnlijk een van de redenen van het succes van Anton Corbijn (Strijen, 20 mei 1955). Als de domineeszoon uit een klein dorp in aanraking komt met het opwindende leven van mensen in *the public eye*, wakkert dat een levensdrift aan die hem als dromerige jongeling in zijn overpeinzingen aan het water rondom het Zuid-Hollandse eiland Hoeksche Waard voorzichtig wordt voorgespiegeld. Platenhoezen en televisieprogramma's vormen het venster op de wereld in een voor een tiener benauwend ouderlijk huis in het schier van de buitenwereld afgesloten Strijen. Op zijn zeventiende, nog op het atheneum in 'de grote stad' Groningen, zet hij onbewust zijn eerste stap naar erkenning. Het is 28 augustus 1972. Op de Grote Markt geeft Solution een openluchtconcert. De van zijn vader geleende camera biedt een geslaagd wapen om zich naar de voorste linie te dringen. Corbijn overwint zwetend zijn gêne en schiet ingespannen negen impressies van het optreden. En stuurt daarvan een selectie, afgedrukt door de fotozaak om de hoek, naar het blad *Muziek Parade*, dat prompt drie foto's publiceert. De eerste voetafdruk van Corbijn in de popgeschiedenis is een feit.

Corbijn verbaast zich er nog over. In een drie verdiepingen tellend pand in hartje Den Haag, enkele jaren geleden grondig verbouwd tot studio annex opslagplek, roert de fotograaf/filmmaker bedachtzaam in zijn thee. 'Ik had geen kennis van fotografie, en nog geen idee om dat als beroep te kiezen', zegt hij. 'Het was zomervakantie. Als verlegen jongen gaf ik mezelf het excuus: loop demonstratief naar voren en maak gewoon een paar foto's omdat je toch dat toestel in je handen hebt. Later bleek de camera een goede sociale tool. Al had ik daarvan toen nog geen benul. Ik wilde er gewoon bijhoren.'

Op zijn negentiende besluit hij een opleiding bij de MTS voor Fotografie in Den Haag te gaan volgen; de lesstof blijkt te beperkt voor hem. Praktijkervaring doet hij op als assistent van popfotograaf Gijsbert Hanekroot in

Amsterdam, maar de kneepjes van het vak leert hij al doende, in de geest van de DIY-punkattitude van die tijd. Fotografie en muziek vormen een belangrijk deel van Corbijns leven, zo niet het belangrijkste. In 1976 vestigt hij zich als zelfstandig fotograaf en werkt zich rap op tot eminent plaatjesmaker bij *Muziekkrant OOR*. Drie jaar later verhuist hij, gedreven door zijn liefde voor Britse alternatieve muziek, met name postpunk en new wave, naar Londen en gaat voor *New Musical Express (NME)* fotograferen, dicht bij het vuur. Hier legde hij diepgaande, door wederzijds respect getekende en soms decenniadurende contacten met bands en artiesten. Zijn bescheiden maar wat werk betreft eigenzinnige en vastberaden persoonlijkheid imponeren. 'He's passionate in a soft-spoken way', aldus Jeremy Gara, drummer van Arcade Fire. Ook de creatieve resultaten maken indruk. Het zijn dan ook geen alledaagse muzikantenportretten: Corbijn bezit een raadselachtige radar voor het ontsluiten van de ziel van zijn onderwerpen. De portretten van een ingetogen David Bowie in lendendoek, Captain Beefheart met hoed in hand in de woestijn en de handen van Miles Davis die zijn hoofd met vorsende blik ondersteunen zijn iconisch geworden. Corbijn werkt met The Rolling Stones, R.E.M., Björk, Patti Smith, Nick Cave, Tom Waits, Nirvana, Metallica en vele, vele anderen. Bijzonder is zijn beeldbepalende inbreng voor het imago van U2 en Depeche Mode door de jaren heen. Voor Depeche Mode verzorgt hij ruim vijftien videoclipps, meerdere cd-covers en het stageontwerp voor twee wereldtournees. Door hen wordt hij beschouwd als extra bandlid, en ook U2 ziet hem als broer. Corbijn volgt hen al sinds 1982, na verschijning van hun plaat *October*. Hij heeft hun groeiende wereldfaam in stapjes meegemaakt. 'Ik realiseerde me pas dat mijn foto's voor U2 een eigen leven gingen leiden na het schieten van de hoesfoto's voor *The Joshua Tree*, hun vijfde studioalbum', zegt hij. 'Dat werden enorme billboards.' De werktitel van dat album is *The Desert Songs*. Corbijn: 'Tijdens de shoot in de woestijn stelde ik voor dat we waanzinnige bomen bij Joshua Tree in de Mojave Desert misschien voorop de hoes konden zetten. Mijn idee was met een panoramische camera één foto te maken, uitgespreid over de hele hoes: de groep op de achterkant van de cover en voorop zo'n boom. Bono had er een nachtje over nagedacht en zei de volgende ochtend, de bijbel in de hand, dat we beslist dé Joshua Tree moesten vinden aangezien dat de titel van het album zou worden, vanwege de diepere betekenis. (Deze boom is namelijk door kolonisten vernoemd naar de profeet Joshua, omdat zij de zich uitstreckende takken associeerden met diens devoot opgeheven handen – AvG.) Nou

goed, die bomen groeien bijna altijd in groepen. Het was moeilijk ze te vinden in de Mojave Desert, maar al rijdend ontdekten we uiteindelijk ergens een eenzaam exemplaar. Deze figureerde prominent in hun concerten. De echte boom is uiteindelijk gesneuveld, in stukjes gezaagd door souvenirjagers. Nog steeds is die plek is een soort bedevaartsoord voor fans.'

ONE-TWO-THREE-FOUR

Hoewel muziekfotografie een constante in Corbijns ruim veertig jaar omspannende carrière is, vormde deze slechts het begin ervan. Zijn duizelingwekkend omvangrijke archief bevat ook talloze beelden van filmsterren, auteurs en kunstenaars. Plus stills van zijn vier speelfilms, waarover later meer. Dat de fotograaf/filmregisseur dit jaar zestig wordt, vonden het Gemeentemuseum en Fotomuseum Den Haag een mooie aanleiding om hem te eren met twee overzichtstentoonstellingen, in totaal ruim vijfhonderd beelden. In het Fotomuseum toont de expositie *1-2-3-4 (one-two-three-four)* een fotoselectie van bands en artiesten. Zo wordt zijn werk voor Depeche Mode als een soort Gesamtkunstwerk in een aparte zaal getoond. Corbijn: 'Ik dook in mijn archief en kwam dingen tegen waarvan ik totaal vergeten was dat ik ze had gemaakt. Deze objets trouvés zijn minder iconisch, waarschijnlijk heb ik ze daarom vroeger niet gebruikt. De expositie belicht acht bands: U2, Depeche Mode, The Stones, Arcade Fire, Nirvana, Metallica, R.E.M. en The Slits en de artiesten Tom Waits, Nick Cave, Siouxsie Sioux en Johnny Rotten. Daarnaast ook nog zo'n vijftig foto's van andere groepen en musici, *one-offs*. Er hangt veel werk dat mensen niet kennen.'

Zoals de tourreportage die Corbijn in 1980 maakte met The Slits. 'Dat was bijzonder, ik ga meestal niet mee op tournees', vertelt hij. 'Mijn taak was hun nieuwe elpee-hoes te schieten, in een week met concerten in New York, L.A. en San Francisco. Ik had vooral veel met mannenbands te maken. Een vrouwenband *on tour* was nieuw en spannend. The Slits waren subversief, punky, feministisch. Wij zouden naaktfoto's maken in de woestijn en reden van San Francisco naar Reno. In de woestijn arriveerden we na een daglange rit. Maar zangeres Ari vond de plek maar niks. Na een overnachting en opnieuw een dag rijden vonden we een andere woestijnlocatie. Ari keek rond en sprak de legendarische woorden: "Dit is geen plek waar ik me van mijn kleren ontdoe." We keerden onverrichter zake terug naar L.A., totdat Ari een ingeving kreeg: "Laten we bij Nina langsgaan." Ze doelde op Nina Hagen, die toen aan het strand van Malibu woonde. Eenmaal

daar slaakte ze een enthousiaste kreet: "Now this is fantastic!" En daar vond de shoot uiteindelijk plaats.' Hij lacht. 'Beetje omslachtig, ja. Ari was een bijzondere vrouw.'

THE PAIN OF CREATION

Het retrospectief *Hollands Deep*, te zien in het Gemeentemuseum Den Haag, is een 'best of', met hoogtepunten uit alle fotoseries. De expositie behandelt in chronologische volgorde de vijf perioden die in het werk van Corbijn zijn waar te nemen. De eerste periode beslaat zijn documentairefotografie, gemaakt met kleinbeeldcamera, uit de jaren zeventig en tachtig. Rond 1989 gaat hij over op een middenformaatcamera en breidt zijn onderwerpskeuzes uit naar acteurs, regisseurs, auteurs en modellen. Resultaten daarvan zijn te vinden in het boek *Star Trak*. Door een groeiend zelfvertrouwen begint Corbijn zich meer te bemoeien met wat er precies voor de camera gebeurt en maakt ter verlevendiging van een foto gebruik van make-up, maskers en andere rekwisieten. In de late jaren negentig onderscheidt hij zich door de conceptuele serie *33 Still Lives*. Corbijn: 'Dat was een fakepaparazziserie, stills van niet-bestaande films. Ik keerde terug naar 35 mm, een 'paparazzi'-camera. Geschoten op de niet meer bestaande Polapan van Polaroid, een monochrome instant diafilm die ik in kleur afdruckte met blauwtinten en een zweem rood. Het gaat om het langzamerhand verdwijnen van kleur, zoals een poster die te lang in de zon heeft gehangen. Een fakepaparaziproza, dat gelogen is maar een nieuwe mystiek kan oproepen. Hiervoor portretteerde ik mensen uit de filmwereld onder wie De Niro of musici die iets met cinema hadden, zoals Björk.'

De vierde periode wordt geïllustreerd aan de hand van zijn zwart-witserie *Inwards & Onwards*. Wederom ging Corbijn, zoals hij het noemt, 'terug naar af': eenvoudig mensen fotograferen omdat dat zijn interesse heeft. Deze portretserie belicht voornamelijk kunstenaars, zoals Lucian Freud, Anselm Kiefer en Ai Weiwei. De fotograaf, die ook grafisch ontwerper is, maakt er geen geheim van dat hij eigenlijk kunstschilder had willen worden. 'Dat heb ik pas later beseft', bekennt hij. 'Ik had vroeger helemaal geen ambities. Wel wilde ik graag bij de muziekwereld horen en toevallig bood de camera uitkomst.'

In de documentaire *Anton Corbijn Inside Out* (2012) van Klaartje Quirijns bekennt de fotograaf zich aangetrokken te voelen tot mensen die voor hun kunst moeten knokken. 'The pain of creation' noemt hij dat. Ook zijn eigen werk is doordrenkt met dat strijdbare gevoel. 'Als ik geïnteresseerd raak in iets wat ik zie of hoor of lees, wil

ANTON CORBIJN

Björk, Reykjavik, 24.03.1999 © Anton Corbijn

a. harrison/Strijen, 2002
© Anton Corbijn

ik de maker leren kennen', zegt hij. 'Niet dat ik denk: o, die heeft gek haar, daar moet ik eens even een foto van maken. Er moet een concept aan ten grondslag liggen. Daarom heb ik weinig modellen gefotografeerd. Met *obvious beauty* kan ik niets.' Niettemin zijn Corbijns portretten van onder anderen Kate Moss, Naomi Campbell en Christie Turlington heel bekend. 'Ja, maar die kende ik al. Als ik eenmaal sociaal vertrouwd met ze ben, maak ik een portret. Maar dus niet het soort foto's waarin de kleding overheerst. Soms maak ik gewoon een foto en de volgende keer dat ik ze ontmoet opnieuw en later weer. Er is geen methode. Als je mensen eenmaal leert kennen, wordt de drempel steeds lager. Je wordt een soort familie en dan krijg je resultaten die natuurlijker en persoonlijker zijn.'

SOUL-SEARCHING

a. joplin, c. cobain, a. presley, a. holly, a. zappa, a. curtis, a. buckley, a. lennon, a. harrison... Bij het aanklikken van Corbijns website verschijnt telkens een ander juweeltje uit zijn zelfportretserie *a.somebody*. Een vermomde selfie, zou je kunnen zeggen, gemodelleerd naar de beeltenis van overleden muzikanten die hij bewondert. Een ode aan het voortleven van alles overstijgende muziek. Tussen crematie en creatie zit tenslotte maar één letter verschil. Hiervoor keerde de fotograaf in 2001 en 2002 terug naar zijn geboortedorp Strijen. 'De serie verenigt twee thema's: mijn obsessie met muziek en muzikanten en tegelijkertijd die van mijn ouders met het leven na de dood', vertelt Corbijn. 'In Strijen posteerde ik mezelf voor de camera, verkleed als overleden muzikant. Ik wilde terug naar mijn geboortedorp om te zien wat mij zo heeft geïnspireerd om zo buitenproportioneel veel aandacht te geven aan de muziekwereld. Maar toen bleek dat daar helemaal niks wás. Mijn inspiratie werd vooral gevoed door boeken, platen, televisie. Juist de wereld buiten het eiland, alles wat zich afspeelde aan de overkant van het Hollands Diep, had veel invloed op mij. De titel van de expositie, *Hollands Deep*, komt eruit voort.'

Bij het dieper delven in zichzelf boorde Corbijn een nieuwe laag in zijn talenten aan. Het resulteerde in zijn eerste speelfilm, *Control*, die in 2007 op het filmfestival in Cannes in première ging. Voor het sombere, in zwart-wit gefilmde verhaal over Ian Curtis, de zanger van Joy Division die in 1980 zelfmoord pleegde was geen financier te porren. Maar de film zou er koste wat kost komen, dus verkocht koppige Corbijn zijn huis in Londen. 'Ik bijt me ergens ontzettend in vast als ik iets wil en vind hoe dan ook een manier om dat te laten

Nick Cave, London 13.11.1996 © Anton Corbijn

slagen. Ook als ik een foto maak moet ik gewoon met iets goeds thuiskomen.’

De gok pakte gunstig uit. *Control* werd geroemd door critici en bioscooppubliek en terecht overladen met prijzen. De film plaveide de weg voor *The American* (2010) en *A Most Wanted Man* (2014), met respectievelijk George Clooney en Philip Seymour Hoffman in de hoofdrollen. Lucratieve opdrachten tussendoor, zoals videoclip en, selectief, reclameklussen – Corbijn regisseerde onlangs een commercial voor *Miss Dior*, met Natalie Portman als opstandige bruid – staan grotendeels in dienst van de financiering van nieuwe filmprojecten. Op de afgelopen Berlinale werd de laatste speelfilm gepresenteerd, *Life*, op internet in de top-10 van ‘most anticipated studio films of 2015’, die in september wereldwijd in de bioscopen draait. Hoofdpersonages zijn James Dean (gespeeld door Dane DeHaan) en de fotojournalist Dennis Stock (een rol van Robert Pattinson). ‘Het verhaal speelt zich af in 1955 en gaat over de relatie tussen die twee mannen, hoe zij elkaar hebben beïnvloed in hun leven’, vertelt Corbijn. ‘De relatie tussen een fotograaf en zijn onderwerp, een man die zeer in de publiciteit stond, sprak mij aan. Dat herken ik natuurlijk, denkend aan mijn jonge jaren, constant op pad met Herman Brood. Totdat Herman erg bekend werd en iedereen hem ging fotograferen! Mijn Herman, weet je wel?’ Hij lacht. ‘Maar goed, die balans: je staat op gelijke voet met elkaar, raakt bevriend en dan wordt de één opeens in heel korte tijd heel beroemd. Vreemd, maar die ander moet dat accepteren. Geestig hoe naïef ik daarin vroeger was.’

CELEBRATION

Als er iemand is die zich midden in het werkende leven bevindt, in contact met de halve wereld, is het Corbijn. Van zo iemand kun je kanttekeningen in de ‘vroeger was alles beter’-sfeer hebben. Door zijn zachte doch zekere infiltratie in zowel de underground als de jetsset hoef je hem het recept voor het creëren van mythes en mysterie niet uit te leggen. En dat mysterie is nou juist aan het vervagen, vindt de fotograaf. Vergeeld als een advertentie vanachter een etalage in een achterafstraatje. Sterker nog: het verdwijnt definitief in een wereld waarin iedereen fotograaf, filmer, shownieuwsreporter en paparazzo kan zijn. In de documentaire van Quirijns zegt zus Aaf dat ze Anton ziet als een soort ‘cocon die rondtolt op de wereld en maar gaat en gaat’. Zijn zestigste verjaardag is misschien een aanzet tot reflectie en ietwat rustiger vaarwater? ‘De overzichtstentoonstelling vormt een

mooi moment om terug te kijken’, beaamt Corbijn. ‘Vooral op die muziekwereld, want die betekent zo iets anders in het leven van mensen nu dan toen ik opgroeide. Kijk naar de overvloed van keuzes die de jonge generatie nu heeft: computergames, YouTube, films *on demand*, apps of muziek die je per song kunt downloaden. Dat is heel anders dan thuiskomen van de bioscoop, vol van wat je gezien hebt, of platenhoezen bestuderen en wegdromen. Iets volledig omarmen, wellicht ook omdat je niet precies weet hoe die wereld in elkaar zit; je kunt het niet direct checken op internet. Tegenwoordig is alles altijd en overal beschikbaar, je hoeft er geen moeite meer voor te doen. Niet alleen het mysterie is weg, maar ook de passie om daarachter te komen is verdwenen.’

Mysterie fascineert Corbijn al zijn hele leven. Als een *fly on the wall* registreert hij zonder camera in het dagelijkse leven de voorrechten en valkuilen waarmee sterren te maken hebben. Om dat op zeker moment te gebruiken door intuïtief of doelbewust beelden te scheppen die een eigen wereld oproepen en eveneens bijdragen aan mysterie en mythevorming. Niet alleen van de geportretteerde, ook van hemzelf. De ziel van de kunstenaar Corbijn glinstert subtiel door de beeltenis heen.

Hij heeft nu zo’n vijftien fotoboeken uitgebracht, bijna iedereen gefotografeerd en overal geëxposeerd. Het chronologische retrospectief lijkt een afsluiting van een periode. Stort hij zich de komende tijd vol op films maken? Corbijn zwijgt. Dan, voorzichtig: ‘Misschien wel iets meer. Het probleem is: wie wil regisseren, is voor elke film gewoon een jaar van zijn leven kwijt. Daarom beperk ik me qua fotografie van tijd tot tijd. De enorme liefde voor fotografie blijft, die zal ik nooit echt opgeven. Deze expositie is een *celebration* van wat ik daarin heb bereikt. En dat ondanks de beperkte technische kennis die ik heb. Ik moet mezelf iedere keer bewijzen. In mijn studio werk ik eigenlijk nooit. Met een studio heb je een veel groter vangnet: je hebt van tevoren je licht uitgezocht, kent elke fotogenieke hoek. En je hoeft niet te reizen. Maar ik heb het altijd heerlijk gevonden om niet precies te weten waar ik mee thuis zal komen. Ik ga op weg, kom iemand tegen en moet daar iets van maken. Ondanks mijn gebrekkige kennis van hoe iets technisch precies werkt, werkt het. Dat is heel apart. Veel bekenden van vroeger hebben nooit gedacht dat ik als fotograaf zo succesvol zou kunnen worden, laat staan als filmmaker. Ikzelf ook niet, moet ik eerlijk zeggen. Dat is nooit een ambitie geweest. Ik stuit toevallig op iets en daar groeit iets uit. Waar het naartoe gaat weet ik niet en heb ik nooit mogen weten. En dat is misschien ook heel goed.’

Nina Hagen & Ari Up, Malibu 11.1980
© Anton Corbijn

ANTON CORBIJN

